

[Bjørn Poulsen]

Som ordfører for udvalget til valgs prøvelse skal jeg tillade mig at gøre indstilling om, at stedfortræderne godkendes som midlertidige medlemmer af folketinget.

Hr. Arentoft er valgt i Århus amtskreds, og i anledning af hans orlov indkaldes 2. stedfortræder for fremskridtspartiet i denne amtskreds, fotograf Ruth Andersen, da 1. stedfortræder, prokurist P. Munksø, er forhindret.

Hr. Kruse Rasmussen er valgt i Københavns amtskreds, og i anledning af hans orlov indkaldes overlærer Per W. Johansson, der nu er 1. stedfortræder for centrum-demonkraterne i denne amtskreds.

Udvalget til valgs prøvelse har i et møde i dag behandlet disse sager, og jeg kan herefter på udvalgets vegne afgive følgende:

Indstilling

1. Fotograf Ruth Andersen godkendes som midlertidigt medlem af folketinget fra og med den 13. november 1982.
2. Overlærer Per W. Johansson godkendes som midlertidigt medlem af folketinget fra og med den 15. november 1982.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Udvalgets ovennævnte indstilling vedtoges enstemmigt med 124 stemmer.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Spørgsmål om fremme af forespørgsel nr. F 3:

Forespørgsel til statsministeren [om afhjælpning af de unges stadig forringede vilkår i samfundet].

Af Ebba Strange (SF) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 9/11 82).

Fjerde næstformand (Arentoft):

Hvis ingen gør indsigelse mod fremme af denne forespørgsel, betragter jeg tingets samtykke dertil som givet. (Ophold). Det er givet.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 15:

Forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af konventionen om afskaffelse af alle former for diskrimination imod kvinder af 18. december 1979.

(Fremsat 3/11 82).

Forslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Helle Degn (S):

Tænk, hvis denne konvention var overflødig, men det så vi alt for tydeligt demonstreret både ved FN's kvindekonference i 1975 i Mexico og ved konferencen i København i 1980 at den ikke er. I verden uden for vore vinduer kan der findes mange eksempler på kvinders umyndiggørelse, undertrykkelse og fornægtelse, derfor har vi i Danmark og i de nordiske lande en særlig pligt til at støtte de kræfter, som søger at ændre på alle former for diskrimination imod kvinder.

Vi synes, det er et prisværdigt arbejde, som her har været udført i FN-regie. Gennem 1950'erne og 1960'erne vedtog man i FN, i ILO, i UNESCO osv. konventioner af forskellig art, alle med det mål at sikre kvinder og mænd lige rettigheder ved ægteskab og skilsmisse, lige ret til lønnet arbejde, uddannelse osv.

I 1972 startede så arbejdet med den konvention, vi i dag har foran os. Konventionen skal for os at se bruges som et instrument til at opnå den reelle ligestilling. Den skal også ses som endnu et eksempel på opbakning bag ligestillingsprincipperne, og dem kan der bestemt være god grund til at søge tilslutning til, når vi blot tænker på den store forskel, der er på kvinders og mænds løn i det danske samfund. Her mangler vi selv endnu meget.

Jeg kan blot nævne nogle tal fra Danmarks Statistik og lavindkomstkommissionens betænkning, som fortæller noget om kvinders primærindkomsts andel af mandens løn.

Selvstændige kvinder får kun 41 pct. af den løn, som en tilsvarende selvstændig mand får. Kvindelige funktionærer får kun 67 pct. af den løn, som en mandlig funktionær får. Kvindelige ikke-faglærte arbejdere

[Helle Degn]

får kun 63 pct. af den løn, som en mandlig ikke-faglært arbejder får.

Denne store lønforskel mellem kvinder og mænd på arbejdsmarkedet er jo et talende eksempel på, hvor meget vi endnu mangler både på de uddannelses- og de arbejdsmarkedspolitiske områder, for slet ikke at nævne den samfundsnyttige indsats, der består i at få vores familier til at fungere. Det opfattes jo almindeligvis som et fælles ansvar at få familien og generationerne til at fungere sammen, men der er en åbenlys modsætning mellem den almindelige mening og så den rent faktiske arbejdsindsats, der bliver præsteret.

Igen citerer jeg lavindkomstkommissionen: en mandlig arbejder brugte i gennemsnit i 1975 36 minutter pr. dag til indkøb, husligt arbejde, omsorg for børn og familiens øvrige medlemmer. En mandlig selvstændig i byområderne brugte 20 minutter. Heroverfor står kvindernes indsats i snit på 2 timer og 39 minutter pr. dag.

Dette har måske ikke noget med den formelle ligestilling mellem kvinder og mænd at gøre, men nok så meget med den reelle ligestillings chancer for at blive en realitet.

Derfor har vi fæstet os ved, at det i indledningen til konventionen bl.a. siges, at børns opvækst kræver, at ansvaret deles mellem mænd, kvinder og samfund, og at man er opmærksom på, at fuld ligestilling kræver en ændring af både mænds og kvinders traditionelle rolle i samfundet og i familien.

Vi kan se, at udenrigsministeriet har hørt samtlige ministerier om deres bemærkninger og drøftet sagen også med ligestillingsrådet, og vi kan på denne baggrund give fuld tilslutning til en ratifikation af konventionen med den ene bemærkning angående artikel 7 (c) om en begrænsning af foreningsfriheden, som også er nævnt i bemærkningerne.

Ahlmann-Ohlson (KF):

Som et helt naturligt led i en fortsættelse af den danske politik, nationalt og internationalt, har regeringen nu fremsat et beslutningsforslag om ratifikation af FN-konventionen om afskaffelse af alle former for diskrimination af kvinder til vedtagelse.

Det må være helt selvfølgeligt for alle demokratiske kræfter at sikre mennesker lige

udfoldelsesmuligheder, sådan som det er udtrykt i FNs menneskerettighedskonvention.

Beslutningsforslaget, som vi har til behandling i dag, må ses som et resultat af de fortsatte bestræbelser på at konkretisere og praktisere disse principper. Vi ved imidlertid alle, at der er lang vej igen, inden vi opnår en fuldstændig og naturlig ligestilling mellem kønnene og dermed får fjernet enhver form for diskrimination af kvinder. Det gælder til dels i de vestlige samfund, men først og fremmest i helt andre kultursamfund, i Afrika, i Asien, i Mellemøsten og i Sydamerika.

Det er væsentligt, når vi diskuterer disse problemer, at vi i Danmark forstår, at der er en afgrundsdyb forskel på ligestillingsproblemernes karakter og dimension, alt efter hvor på verdenskortet vi befinder os. Vi er nødt til at skelne mellem den direkte undertrykkelse og umyndiggørelse, som millioner af kvinder må slås med i den tredje verden, en undertrykkelse, som er dybt forankret i århundreders sociale, kulturelle og religiøse forhold, og så de i denne sammenhæng ganske små problemer, vi f.eks. har i Danmark.

At gøre os dette klart er af betydning ikke alene for at undgå en afsporet diskussion herhjemme, men også for at vi på konstruktiv måde reelt kan bidrage til en positiv udvikling også for de undertrykte kvinder uden for vores egne grænser, ligesom det er væsentligt, når vi vil vurdere effekten og den praktiske værdi af konventionen.

Det er det konservative folkepartis opfattelse, at Danmarks ratifikation af konventionen om afskaffelse af alle former for diskrimination af kvinder både her og internationalt kan medvirke til en forbedring af kvindernes vilkår, og jeg skal derfor med disse bemærkninger anbefale forslaget til vedtagelse.

Sønderby (V):

Jeg kan være meget enig med de foregående ordførere og skal sige, at der nok ikke bliver de mange problemer med at give samtykke til at afskaffe alle former for diskrimination imod kvinder.

Det har, som fru Helle Degn sagde, været drøftet siden 1972, det blev vedtaget i FN den 18. december 1979, og så havde vi den store kvindekongress her i Danmark i juli 1980, hvor vi underskrev den.

[Sønderby]

Det er rigtigt, som det er sagt, at Danmark altid har været foran i internationalt samarbejde og i arbejdet for fuld ligestilling mellem mænd og kvinder, og da problemerne måske er større uden for vores egen dør, end de er herhjemme, er der også behov for, at vi går foran.

Jeg vil også sige, at der er stadig væk behov for, at man gør en indsats, men det må ikke føre over i en diskrimination, således at der bliver problemer for mændene.

Der er nogle ting i justitsministeriets bemærkninger til artikel 7 (c), som vi selvfølgelig har kigget på, og ifølge forsvarsministerens bemærkninger om, hvordan det skal foregå i forsvaret, er der den regel og praksis, at kvindeligt personel ikke anvendes i stillinger, der indebærer muligheden for direkte deltagelse i kamphandlinger.

Venstre vil medvirke til en hurtig og velvillig behandling, således at vi kan gå foran og sige, at her er vi enige.

Inger Harms (SF):

Jeg kan på SFs vegne fuldt ud tilslutte mig forslaget om Danmarks ratifikation af denne FN-konvention, hvis ambitiøse titel lyder: »Afskaffelse af alle former for diskrimination imod kvinder«.

Ministeren henviser i fremsættelsestalen til, at Danmark spiller en aktiv og konstruktiv rolle i det internationale arbejde for fuld ligestilling mellem mænd og kvinder. Uden at jeg vil påstå, at diskrimination på alle områder er afskaffet her i landet trods mange lovgivninger på diverse områder, vil jeg da nok mene, at vi ligger langt forud for andre landes kvinder takket være de forskellige kvindebevægelser, der findes her i landet.

Det er svært at definere, hvad der er diskrimination af kvinder, når det drejer sig om u-landene. Her fristes man nok til at synes, at det meste af det, der foregår dér, er diskrimination af en hel verdens befolkning, når man sammenligner med leveforholdene i i-landene.

Der stilles store forventninger til denne konvention, og man må håbe på og bede til, at den bliver fulgt, men det er nok for meget at håbe på. Hvis den bliver fulgt, vil det da være begyndelsen til et bedre liv for kvinder over hele verden. Man skal også gøre sig klart, at denne konvention ikke bare kan væ-

re medvirkende til at forbedre kvinders vilkår i samfundet, men i høj grad også mædnes, men vi kan jo ikke se bort fra, at det netop er kvinderne, der rammes af en lang række urimelige bestemmelser, traditioner, vaner og samfundsforhold.

En forbedring af kvindernes stilling kræver handling på nationalt og på lokalt plan såvel som inden for familien. Den kræver desuden en ændring i mænds og kvinders holdning til deres roller og ansvar i samfundet, mænds og kvinders fælles ansvar for familiens velfærd i almindelighed og omsorgen for deres børn i særdeleshed. Det er jo sådan, at hvor der findes fattigdom, er det kvinderne, der lider under de værste virkninger heraf, og hvor der er fordomme, bærer kvinderne forskelsbehandlings tungeste byrder.

Nogle af artiklerne i denne konvention forekommer os så naturlige, at man næsten finder dem banale, f.eks. at man ikke må bortgifte børn, mens der til gengæld er indeholdt andre bestemmelser, som i hvert fald indtil for nylig har været lovlige i Danmark, f.eks. afskedigelse på grund af graviditet og den manglende fulde ligestilling på arbejdsområdet.

Men vi må ikke glemme, at to tredjedele af verdens kvinder er analfabeter, så blot en artikel som nr. 10, der handler om lige adgang til undervisning for både børn og voksne, kan få en helt revolutionerende virkning.

Selv om alle lande skulle ratificere denne konvention og indordne deres lovgivning efter den, er der alligevel lang vej tilbage, før kvinderne opnår reel ligestilling. Det vil kræve holdningsændringer og et enormt oplysningsarbejde. Det vil faktisk også kræve, at vi tænker mere på kvinderne, når vi sætter u-landsprojekter i gang.

Man nævner i bemærkningerne, at 39 lande har ratificeret denne konvention, der trådte i kraft den 3. september 1981. Jeg synes, det er en smule flovt, at Danmark ikke længst har ratificeret den, som f.eks. både Norge og Sverige allerede har gjort det. Vi underskrev den i 1980 under Verdenskvindekonferencen i København, og nu ratificerer vi den i 1982. Hvad er årsagen til, at vi er så sent på den?

Jeg synes, det kunne være interessant at vide, hvilke andre lande der heller ikke har ratificeret denne konvention. Det er jo fanta-

[Inger Harms]

stisk vigtigt, at netop u-landene ratificerer den og lever op til artiklerne, thi kun gennem fuld ligestilling med manden på alle områder kan det lykkes for u-landene at opnå den for dem så vigtige nye økonomiske verdensorden.

Halvgaard (FP):

Konventionen blev vedtaget på FNs generalforsamling i 1979 af en række lande. For Danmarks vedkommende indebærer en ratifikation af konventionen vel ikke de store omvæltninger i og afvigelser fra vort samfundsmønster, selv om der ved en nærmere gennemgang af de forskellige artikler kan findes formuleringer, der burde ændres.

Danmark har gennem de senere år via ligestillingsrådet og andre organer grundigt forberedt et sådant arbejde. Det er sket nationalt, i EF og på nordisk plan. Arbejdet fortsætter i disse organer, og man kunne stille det spørgsmål, om der fortsat er behov for en sådan mødeaktivitet her i Danmark.

Situationen f.eks. i Asien, Sydamerika og Afrika er derimod straks en anden, hvilket har rod i religiøse og traditionelle overleveringer. Derfor kan opgaven for disse landes vedkommende være uoverskuelig, uanset hvor gode intentionerne er, og derfor bør man nok fare noget med lempe.

Fremskridtspartiet er naturligvis imod enhver form for diskrimination mod kvinder, men kan af principielle grunde ikke tilslutte sig forslaget, som det foreligger, idet vi ikke mener, det kan være FNs opgave at påtvinge medlemslandene en bestemt lovgivning. Forholdet mand og kvinde er en sag, der efter vor opfattelse alene må træffes nationalt af hvert enkelt land ud fra eksisterende forudsætninger.

Kruse Rasmussen (CD):

Centrum-demokraterne kan tilslutte sig det af udenrigsministeren fremsatte beslutningsforslag. Der er allerede i dag i mange lande indført en praksis, der har en parallelitet til denne konvention, men der vil sikkert blive givet udtryk for afvisning fra en lang række lande, hvor kulturelle og religiøse meninger er uforenelige med gennemførelse heraf. Dog må dette ikke forhindre Danmarks positive holdning til at medvirke til en bred ratifikation.

Janne Normann (RV):

Vi kan også i det radikale venstre give fuld tilslutning til ratifikationen af konventionen om at afskaffe alle former for diskrimination mod kvinder.

Det tager jo generationer, især i u-landene, især i de lande, som kulturelt er os fjerne, at nå bare til en ligestilling som den, vi kender i de skandinaviske lande. Vi står jo i en situation, som får kvinder fra u-landene og andre lande, hvor frigørelsen ikke er så fremskreden som her, til at se på os med forbløffelse over den vældig luksuriøse tilstand, vi er i. Men derfor er det alligevel vigtigt, at vi arbejder med, og jeg mener, at FN er den rette ramme at gøre det indenfor. Det er vigtigt, at vi arbejder ihærdigt med på en ligestilling.

Vi har særlig grundigt studeret artikel 7 (c), fordi der her er et forbehold, men vi er enige i, at det er nødvendigt at tage et forbehold over for denne artikel, idet den må tolkes som en tvang over for foreningerne. Men derudover anser vi denne konvention for at være et vigtigt skridt særlig til gavn for u-landene. Vi ved som sagt godt, at der er lang vej igen i det arbejde, FN gør, og i håbet dertil bliver man ofte beskæmmet og synes, det går for langsomt, men FN er det eneste rette forum. FN må gå i spidsen, og vi skal hjælpe med til, at ratifikationen går hurtigt gennem folketetinget.

Jeg beklager, at fremskridtspartiet ikke kan være med. Der er ganske vist, så vidt jeg kan skønne, et vældigt flertal alligevel, men det er lidt beklageligt, at det ikke er et enigt folketing, der vedtager en konvention, som kan sætte Danmark i spidsen som et godt eksempel på, at også vi i den luksuriøse tilværelse gør en indsats for at bedre vilkårene for kvinder, der ikke har det så godt som vi.

Vi håber, konventionen bliver effektiv alligevel.

Steen Folke (VS):

VS er modstander af enhver form for kvindeundertykkelse. Et vigtigt element i den socialisme, som vi går ind for, er kønnens frigørelse og samvirke på lige fod.

Sagen er jo, at der er en nær sammenhæng mellem den kvindeundertykkelse, der er så udbredt i verden, og så de samfundsformer, som verdens befolkning lever under. Det

[Steen Folke]

gælder både de traditionelle samfund i syd, de kapitalistiske i vest og de statsbureaukratiske i øst. Alle steder flourer kvindeundertrykkelsen, om end i forskellige former.

Også herhjemme, hvor vi ellers roser os af at have drevet det så herlig vidt, er kvinderne undertrykt både af det kapitalistiske og reelt kønsopdelte arbejdsmarked, af patriarkalske familiemønstre og af fastlåste kønsroller. Det siger sig selv, at konventioner ikke løser problemerne, men vi mener ikke desto mindre, at det i sig selv er positivt, at man i FN-regie nu har forhandlet sig frem til denne omfattende konvention.

Vi har bemærket, at der er taget nogle forbehold fra dansk side. Der er nogle ministerier, der har gjort indsigelse, og det er lidt pudsigt, at det netop er kirkeministeriet og forsvarsministeriet, der fortsat vil have lov til at opretholde en form for kønsdiskrimination. Men det mener man altså ikke er tilstrækkelig tungtvejende til, at det skal give sig udslag i formelle forbehold over for konventionen, og det er da altid noget, selv om det havde været endnu bedre, hvis man også ville ophæve den form for diskrimination, der findes på disse særprægede områder af det danske samfundsliv.

Derimod vil man åbenbart tage et generelt forbehold over for en enkelt paragraf i det, der hedder artikel 7 (c), der går ind for, at også i private – i ikke-guvernemendale, som det hedder – organisationer skal der være forbud mod kvindediskrimination. Det mener den danske regering åbenbart er at gå for vidt, det er for stærkt. De skal have lov til at gøre, som de vil, herunder diskriminere kvinder, hvis det er det, de har lyst til. Det har justitsministeriet anført, og det har regeringen tilsluttet sig. Jeg undrer mig lidt over, at man finder det nødvendigt at anføre dette forbehold fra regeringens side, og jeg vil gerne spørge udenrigsministeren, om han kan give en forklaring på, at Sverige og Norge har kunnet ratificere denne samlede konvention uden forbehold. Hvad er det, der er så forskelligt mellem Sverige og Norge på den ene side og Danmark på den anden side, at Danmark finder det nødvendigt at tage nogle forbehold, som man ikke har fundet det nødvendigt at tage i Sverige og Norge? Jeg synes, det ville være rart, hvis man kunne ratificere konventionen uden forbehold, sådan som man har gjort det i Sverige og Norge.

Inge Krogh (KrF):

Kristeligt folkeparti kan gå ind for ratifikation af konventionen om afskaffelse af diskrimination mod kvinder.

Begyndelsen var kvindemødet i Mexico. Erklæringen herfra blev behandlet i FN's generalforsamling i 1975. Danmark undlod dengang at stemme, fordi racisme og sionisme var sidestillet. Det er nu taget ud af konventionen, og der tales kun om, at racismen skal bekæmpes.

Konventionen vil generelt være med til at støtte menneskerettighederne, men specielt vil den sandsynligvis have mest betydning for kvinderne i u-landene, og Danmark forsøger da også i sin u-landshjælp at hjælpe kvinderne, bl.a. ved Noakhaliprojektet i Bangladesh.

Som udenrigsministeren siger i sine kommentarer, er det vigtigt, at vi herhjemme hele tiden arbejder med problemet, bearbejder holdningerne, og specielt i krisetider kan det være svært for kvinderne.

I konventionen udtales respekt for kvindens moderskab. Graviditet må ikke føre til diskrimination af kvinder på arbejdsmarkedet, og kvinden skal hjælpes i gang, hvis hun i utide forlader skole eller uddannelse.

Man kan for øvrigt spørge, hvordan Danmark forholder sig til artikel 6. Har vi gjort nok for at hindre udnyttelse af kvinder ved prostitution?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Må jeg takke ordførerne for en overvejen- de velvillig modtagelse af beslutningsforslaget. Der var jo kun et enkelt parti, der ikke ville være med, nemlig fremskridtspartiet. Jeg må indrømme, at jeg forstår ikke rigtig hr. Halvgaards argumentation. Når man i øvrigt er enig i sigtet med den pågældende konvention, hvorfor kan man så ikke medvirke til, at folketinget med et fuldkomment flertal går ind for denne konvention? Jeg skal da bede fremskridtspartiet overveje endnu en gang, om der nu er tyngde nok i det argument, der blev fremført, om den mere generelle holdning til FN.

Fru Inger Harms rejste spørgsmålet, hvem der har vedtaget, og hvem der ikke har ratificeret endnu. Der er på nuværende tidspunkt 42 lande, der har ratificeret konventionen. De lande, der har ratificeret, er i overvejende

[Udenrigsministeren]

grad østlande. Desuden er der de nordiske lande, dog minus Finland, og for øjeblikket er en række europæiske lande meget tæt på en ratifikation.

Fru Inger Harms bebrejdede regeringen, at det har været så længe, før man gennemfører en ratifikation i Danmark. Årsagen hertil er, at regeringen har fundet det nødvendigt at undersøge meget grundigt, hvorvidt dansk lovgivning er i overensstemmelse med konventionen, før vi ratificerer den. Jeg kan som konkret eksempel nævne, at vi har ønsket at afvente lov nr. 227 af 26. maj 1982 om kønsneutral behandling af ægtefæller i skattemæssig henseende. Det har været nødvendigt at undersøge ganske grundigt, om denne lov er i overensstemmelse med hensigten i konventionen. Det er bedømmelsen, at det er den, men vi har altså ønsket at være helt sikre, før vi skrider til ratifikation.

Hr. Steen Folke rejser spørgsmålet om det generelle forbehold over for artikel 7 c) og spørger, hvorfor f.eks. Sverige ikke har fundet det nødvendigt at tage et sådant forbehold. Forholdet er det, at Sverige allerede i sin grundlov har fastslået ligestilling, og at Sverige derfor for så vidt bare kunne give den pågældende konvention et blåt stempel. Det, der er tale om med dette generelle forbehold, er et forsvar for foreningsfriheden. Må jeg tilføje rent personligt, at jeg fatter ikke, at mænd kan drømme om at være medlemmer af foreninger, hvori de ikke kan møde kvinder.

Fjerde næstformand (Arentoft):

Vi går så i gang med anden omgang.

Helle Degn (S):

Jeg har faktisk kun den ene bemærkning, at jeg deler udenrigsministerens beklagelse af, at det ikke er et samlet dansk folketing, der kan ratificere denne konvention. Derfor vil jeg indtrængende anmode fremskridtspartiet om at overveje det endnu en gang.

Jeg hørte egentlig ikke noget argument blive fremført; det eneste, jeg ligesom hørte, var, at man godt kunne se, at det var ganske vanskeligt for kvinderne ude omkring i verden, og at man godt forstod og var åben over for, at der kunne være behov for at diskutere ligestillingen. Jeg kan ikke forstå, at hr. Halvgaard, der jo netop selv peger på det

problem, ikke kan drage den konklusion, at denne konvention kunne være et nyttigt redskab for den gruppe af kvinder, som han selv omtaler og udtaler sympati for. Det vil jeg gerne bede hr. Halvgaard på fremskridtspartiets vegne om at overveje nøje under udvalgsarbejdet.

Ahlmann-Ohlsen (KF):

Det er vigtigt at understrege, at debatten om denne konvention først og fremmest drejer sig om de millioner af kvinder over hele verden, specielt i den tredje verden, der virkelig har problemer, og som bliver undertrykt. Jeg synes, det er betænkeligt, at fru Helle Degn i sit første indlæg bruger megen tid på at tale om, hvor lang tid det tager mændene at købe ind, og hvor lang tid det tager pigerne at købe ind, og hvilke procent-satser man her i Danmark får i løn i forhold til hinanden. Jeg synes, at det er at gøre kvinderne i den tredje verden en bjørnetjeneste at begynde at diskutere små, interne ting.

Hr. Steen Folke evangeliserede som sædvanlig over, at dette er vejen til socialismens indførelse, og at dette er præcis det, VS står for. Der bruger man igen sin egen lille Hassan for at fremme egne synspunkter.

Lad os nu for en gangs skyld stå sammen, hånd i hånd, mand og kvinde, for at varetage de kvinders interesser, det går ud over.

Vedrørende fremskridtspartiets holdning vil jeg blot sige, at jeg synes, den er forbløffende.

(Kort bemærkning).

Helle Degn (S):

Jeg beklager, men jeg er nødt til at kommentere den sidste ærede talers indlæg.

Jeg gjorde nøje rede for indledningsvis i min tale, at vi så tydeligt dokumenteret både på kvindekongressen i 1975 og på kvindekongressen i 1980, at der uden for vore vinduer er fundamental forskel på de problemer, kvinder møder i samfundene uden for Danmarks grænser. Men jeg ønskede at påpege, at vi behøver ikke bare at sige: det er de andre, der har problemerne. Jeg synes, at der faktisk er ganske god grund til, at vi griber i vor egen barm og ser på, hvad vi har af problemer herhjemme. Der prøvede jeg at pege på, at det ikke er små, interne ting, vi har at slås med. Der er faktisk en fundamen-

[Helle Degn]

tal lønforskel til stede, og der er faktisk også væsentlige forudsætninger, som skal ændres. Den tid, man anvender til den arbejdsindsats, der skal præsteres i hjemmet, er en væsentlig forudsætning for, at vi i det danske samfund kan opnå en egentlig ligestilling.

Inger Harms (SF):

I mit første indlæg forholdt jeg mig mest til kvinderne i u-landene, idet jeg anser deres problemer for at være af noget større omfang end kvindernes i i-landene. Men det betyder ikke, at jeg ikke interesserer mig for, hvordan ratifikationen af denne konvention vil få indvirkning herhjemme. Man må gøre sig klart, at også vi, og især regeringen, må leve op til artiklerne i denne konvention. Jeg tænker her f.eks. på artikel 5, der handler om, at de deltagende stater skal tage alle passende forholdsregler for at ændre mænds og kvinders sociale og kulturelle adfærdsmønstre med henblik på at opnå afskaffelse af fordomme, som hviler på den opfattelse, at det ene køn er mere eller mindre værd end det andet, eller på fastlåste kønsroller, og dernæst at sikre, at undervisning i familiekundskab omfatter den rette forståelse af, at moderskab er en samfuntsfunktion, og anerkender mænds og kvinders fælles ansvar for deres børns opdragelse og udvikling. Jeg vil i den forbindelse gerne høre, hvordan vores undervisningsminister har tænkt sig at leve op til det, idet jeg kun kan forestille mig, at det må og skal være noget, der foregår i skolen.

Der er også andre områder, hvor det kunne være interessant at vide, hvorledes regeringen har tænkt sig at leve op til artiklerne i konventionen. Jeg tænker på skattelovgivningen og især på forholdene på arbejdsmarkedet, hvor det jo viser sig, at når der er krise i et samfund, så er det ikke kun kvinderne i u-landene, der må betale prisen. Også hos os er det først og fremmest kvinderne, der bliver arbejdsløse. Det er heller ikke kvinderne herhjemme, der præger lederstillingerne, hverken inden for det private erhvervsliv eller inden for det offentlige. I det hele taget er det, som om kvinder har svært ved at få tilbudt advancementsstillinger.

Artikel 11 d) er også meget interessant. Den handler om retten til ens vederlag, herunder særlige ydelser, og til ligeløn for arbejde af lige værdi såvel som til ligebehandling

ved vurderingen af arbejdets karakter. Jeg mener, det er noget helt nyt, der skal indføres i Danmark. Mig bekendt har vi kun snakket om lige løn for lige arbejde, og det har som bekendt altid resulteret i, at kvinder blev sat til arbejde, der gav en ringere betaling. Så kunne man stadig fastholde, at der var lige løn for lige arbejde. Jeg finder, at det vil blive en uhyre interessant diskussion.

Jeg mener således, at regeringen må tage denne konvention højtideligt, således at den udmønter sig i handling og ikke bare forbliver nogle flotte ord på papiret. Med andre ord: vi må omsætte ordene til handling, som der står på det skilt, jeg bærer her, og som jeg har fået overrakt af kvinder, der netop er kommet hjem efter at have arbejdet med kvindeforhold inden for FN.

Jeg skal i øvrigt bebude, at SF agter at komme med en forespørgsel vedrørende opfølgningen af verdenskvindekonferencen i København.

Halvgaard (FP):

I princippet er mit parti i det store og hele enig i konventionens indhold. Som jeg sagde i mit første indlæg, er vi i enhver henseende imod diskrimination af kvinder, uanset om det er i Vesteuropa eller det er i underudviklede lande. Vi mener blot, at det er et anliggende, hvert land uafhængigt af pression fra internationale organer selv må have tid til at afgøre; jeg tror, det tjener sagen bedst under hensyn til de særlige forhold, der findes, som det blev nævnt, i Sydamerika, i Asien og i Afrika. Jeg tror, at man skal fare med lempe, og derfor mener vi ikke, at det er klogt at fremtvinge en sådan ratifikation.

(Kort bemærkning).

Inger Harms (SF):

Mig kan det i hvert fald ikke forbavse, at fremskridtspartiet ikke vil gå ind for denne ratifikation. Så vidt jeg husker, ville fremskridtspartiet heller ikke gå ind for ligeløn til kvinder og mænd, så hvorfor søren skulle de gå ind for at afskaffe diskriminationen på alle mulige andre områder?

Jeg synes også, det var helt rørende at høre hr. Sønderby, der var bange for, at når vi afskaffede diskriminationen mod kvinder, så ville det blive til et problem for mændene.

Janne Normann (RV):

Jeg synes, at hr. Halvgaards argumentation er meget ulogisk, når han i sit første indlæg taler om et diktat fra FN og her om tvang. Der er jo ikke tale om nogen tvang. Det er folketingets frivillige beslutninger, og det er faktisk det, vi står her og diskuterer.

Jeg kunne da godt lide at høre, om hr. Halvgaard er klar over, hvorledes fremskridtspartiets repræsentant i FN, da dette spørgsmål blev behandlet, stillede sig.

Steen Folke (VS):

Hr. Ahlmann-Ohlson mente at have hørt, at jeg så en sådan konvention som vejen til socialismens indførelse. Slap bare af, hr. Ahlmann-Ohlson, det er der ikke tale om, og det sagde jeg naturligvis heller ikke. Men jeg vil da gerne understrege, at jeg mener, at der er en sammenhæng mellem de samfundssystemer, som er kvindeundertrykkende, og som vi lever under i vores del af verden, men også i andre dele af verden, der er en sammenhæng mellem samfundssystemer og kvindeundertrykkelse, og i den forstand mener jeg det er nødvendigt at indføre socialisme, som er en helt anden samfundsform, hvor det er muligt at ophæve både den form for undertrykkelse, som kvindeundertrykkelse er, og andre former for undertrykkelse, der bl.a. findes i vort samfund.

En konvention som den, vi har til drøftelse i dag, er naturligvis kun et instrument, der kan hjælpe lidt, modvirke den kvindeundertrykkelse, der finder sted. Den er i sig selv på ingen måde et skridt mod hverken det ene eller det andet samfundssystem. Det er helt andre stærke kræfter, der skal laves om, hvis man virkelig skal komme igennem med at ophæve kvindeundertrykkelse og andre former for undertrykkelse.

Jeg vil takke udenrigsministeren for svaret på mit spørgsmål angående forskellen mellem Sverige og Norge og Danmark. Han svarede nu kun vedrørende forskellen mellem Sverige og Danmark. Jeg forstår, at Sverige i grundloven har indbygget, at kønsdiskrimination, kvindediskrimination, ikke må forekomme, og det er da udmærket. Det kunne være, det også burde være i den danske grundlov. Men jeg synes nu egentlig ikke, det er noget udtømmende svar, for så vidt jeg ved, har Sverige ikke desto mindre også for-

eningsfrihed. Jeg ved ikke, om der er nogen forskel mellem foreningsfriheden i Sverige og i Danmark, og det, der er motivet for udenrigsministeren til at tage forbehold over for artikel 7 c), er jo den foreningsfrihed, vi har i Danmark. Hvad er forskellen mellem den i Danmark og den i Sverige? Og hvad er forskellen mellem forholdene i Danmark og i Norge? Jeg ved ikke, om Norge også har indbygget forbud mod kønsdiskrimination i grundloven, så er det da også udmærket, men så vidt jeg ved, er der også i Norge foreningsfrihed. Derfor kan jeg stadig ikke forstå, at det skulle være nødvendigt for Danmark at tage et forbehold, som Norge og Sverige ikke har fundet det nødvendigt at tage.

Ingerlise Koefoed (SF):

Jeg mener, at det er meget rigtigt, som det er blevet sagt fra flere ordføreres side, at den ligestilling, man taler om i denne konvention, naturligvis også skal gælde i i-landene, og at der stadig væk sker meget stor forskelsbehandling af kønnene i mange af i-landene og forekommer meget store uligheder.

Men når det er sagt, så synes jeg også, det er vigtigt at fremhæve, som fru Helle Degn gjorde, at der er lysår imellem, hvordan kvinderne i i-lande, i hvert fald i de nordiske lande, har det, og hvordan kvinderne i mange u-lande har det. For kvinderne i u-landene er det så banale og vanskelige spørgsmål som f.eks. udbygning af infrastrukturen, spørgsmålet om at sikre en bedre vandforsyning, en bedre sundhedspolitik, der er grundlaget for ligestillingen, og det grundlag eksisterer ikke mange steder. Det er spørgsmålet om, at man får kvinderne til på deres egne betingelser at acceptere, at de kan bevare deres status, selv om de lærer at læse og skrive og får en anden stilling i familien af den grund.

Det er spørgsmålet her til os om en ny økonomisk verdensorden. Det er spørgsmålet om en anden fordeling, og i realiteten er det i dag spørgsmålet om at erkende, at mens vi står her og snakker, bliver forskellen mellem de rige lande og u-landene større og større, og kløften mellem kvindernes forhold i i-landene og i u-landene bliver dybere og dybere.

Jeg synes, det er udmærket med en konvention som denne, men jeg vil, ligesom fru

[Ingerlise Koefoed]

Inger Harms gjorde, opfordre til, at man sætter handling bag alle de smukke ord. Jeg vil opfordre til, at man i den komité, der skal nedsættes, sørger for, at Danmarks repræsentant, som jeg – undskyld over for mændene! – håber i første omgang bliver en kvinde, virkelig gør noget for at være med til at ratificere og arbejde for, at nogle af de smukke ord, der står her, bliver til virkelighed.

Jeg vil her lige sige, at på Den internationale parlamentariske Unions møde i Rom i år foreslog den danske delegation, at man skulle tage en opfølgning af kvindekonferencerne på programmet på organisationens møde til næste år, og vi fik støtte fra de nordiske lande. Uden at de indiske kvinder egentlig vidste, hvad det var, vi foreslog, foreslog de nogenlunde det samme. Jeg vil opfordre vore folk i Den internationale parlamentariske Union til at arbejde for, at det punkt kommer på programmet.

Jeg mener, det er vigtigt, at vi alle vegne, hvor vi kommer i internationale forsamlinger, tager de her ting op, og det er også grunden til, at SF ønsker i løbet af kort tid en forespørgselsdebat om, hvad Danmark egentlig har gjort for at følge anbefalingerne fra kvindekonferencerne op. Hvad har vi gjort her i landet for at være med til at fremme noget af det, som blev anbefalet på de to kvindekonferencer, og som sandsynligvis og forhåbentlig ikke alt sammen skal anbefales igen, fordi noget af det i mellemtiden er virkeliggjort? Det håber jeg i hvert fald.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg forstår nu på hr. Halvgaard, at baggrunden for, at fremskridtspartiet ikke ønsker at støtte dette beslutningsforslag, er en generel modstand imod, at internationale organer øver pression, som det blev sagt.

Jeg skal endnu en gang opfordre fremskridtspartiet til at overveje sin stilling. Jeg er bekendt med, at fremskridtspartiet på andre områder, f.eks. det nært beslægtede menneskerettighedsområde, ikke har noget imod, at internationale organisationer er med til at øve pression over grænserne, så jeg vil bede partiet overveje, om man ikke også på dette punkt finder det rimeligt, at man med hensyn til en emnekræds, der jo har med menneskerettigheder at gøre, er med til at støtte

ratifikationen af denne konvention, så det bliver et enigt folketings, der gør det.

Jeg skal undskyldte over for hr. Steen Folke, at jeg ikke fik nævnt Norge i første omgang. Der blev ganske rigtig spurgt om både Sverige og Norge. Når Norge ikke har taget forbehold over for artikel 7 c), skyldes det, at man i Norge har en generel ligestillingslov. Man kan selvfølgelig stille spørgsmålet, hvorfor Norge og Sverige ikke finder det nødvendigt med forbehold, når man gør det i Danmark. Jeg kan ikke svare på Norges og Sveriges vegne, jeg kan bare sige, at i Danmark lægger vi i hvert fald meget stor vægt på, at der her er en så snæver overensstemmelse som muligt imellem de skrevne ord i lovgivningen og den måde, hvorpå de praktiseres.

Man kunne også rejse spørgsmålet: hvorfor har vi ikke en generel ligestillingslov i Danmark, som man har det i Norge? Dette spørgsmål har været overvejet, men resultatet af overvejelserne blev, at bl.a. ligestillingsrådet ikke ønskede, at vi gennemfører en generel ligestillingslov i Danmark. Hvis vi gjorde det, måtte den nødvendigvis blive kønsneutral. Man vil nemlig gerne f.eks. kunne beskytte kvindeforeninger og kvindehuse imod at skulle åbne dørene for mænd.

I den forbindelse kan jeg sige til fru Ingerlise Koefoed, at den komité, fru Ingerlise Koefoed nævner, er nedsat. Den har fået en svensk diplomat som formand, og han er udpeget i fuld overensstemmelse med de kønsneutrale principper, jeg just har nævnt.

Til slut vil jeg sige til fru Inger Harms, at regeringen naturligvis agter at tage denne konvention højtideligt.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Jeg vil takke udenrigsministeren for det uddybende svar; han fik nu også Norge med. Jeg synes dog ikke, at svaret blev mere tilfredsstillende. Når Sverige ikke tog forbehold, var det, fordi de havde en artikel indbygget i grundloven. Når Norge ikke tog forbehold, så var det, fordi de havde en generel ligestillingslov. Jeg kan ikke se, at disse forskelle mellem Danmark, Norge og Sverige skulle medføre, at de 3 lande forholder sig forskelligt til det problem, der hedder foreningsfrihed, for det er det, der er grundlaget for det danske forbehold. Det er et spørgs-

[Steen Folke]

mål om holdningen til foreningsfrihed, og efter min viden om forholdene i de 3 lande er der ikke nogen afgørende forskelle mellem foreningsfriheden i Danmark, i Norge og i Sverige. Alle 3 lande lægger vægt på foreningsfriheden. Jeg er sikker på, at der også i Norge og Sverige kan oprettes og drives kvindehuse, som ikke er tilgængelige for mænd, uanset at Norge og Sverige har ratificeret denne konvention uden forbehold.

Nu appellerede ministeren meget stærkt til fremskridtspartiet for at få et enigt folketing bag denne ratifikation. Jeg vil appellere til ministeren om at overveje at stryge forbeholdet over for artikel 7 c). Det er klart, at det kunne være værd at få det belyst yderligere i udvalget, og det får vi nok også, men jeg synes, at ministeren skulle overveje, om de grunde, danske jurister har anført til, at man absolut skulle tage forbehold over for en del af konventionen, i virkeligheden er tungtvægende nok. Jeg synes, det ville være bedre, hvis Danmark kunne gøre nøjagtig ligesom Sverige og Norge. Uanset lidt forskellig lovgivning er det lande, der på disse områder er så ens, specielt med hensyn til foreningsfriheden, at det forekommer lidt mærkværdigt, at Danmark finder det nødvendigt at tage et forbehold, som Norge og Sverige ikke finder nødvendigt.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Det spørgsmål, hr. Steen Folke rejser, har været overvejet meget grundigt, og overvejelserne har ført til, at vi ønsker at tage begrebet foreningsfrihed så højtideligt, at når vi i begrebet foreningsfrihed også lægger friheden til at lave eksklusive mandeforeninger eller fædreforeninger, eller hvad ved jeg, så ønsker vi ikke at ratificere en konvention, der rent faktisk bogstaveligt forbyder dette. Hvorfor man i Sverige og Norge øjensynlig tager lidt mindre højtideligt på det, er jeg ikke i stand til at svare på.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Arentoft):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udenrigsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

6) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 14:

Forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af Den sjette internationale Tinoverenskomst.

(Fremsat 3/11 82).

Forslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Elisabeth Krog (KF):

Den sjette internationale Tinoverenskomst er et led i en række internationale aftaler, der siden 1956 er indgået med det formål at begrænse prisudsving og stabilisere verdensmarkedet, hovedsagelig ved opretholdelse af et internationalt stødpudelager. Tinoverenskomsten kan som andre råvareaftaler ses som et vigtigt led i Nord-Syd-samarbejdet, og deltagerne i den mener, at den bidrager væsentligt til den økonomiske vækst i de tinproducerende u-lande. Man tillægger den også betydning for gennemførelsen af en ny økonomisk verdensorden og ser den som et middel til at øge effektiviteten ved tinproduktion og -afsætning og dermed som et bidrag til at bevare verdens tinressourcer. For Danmark, som er et tinimporterende land, skulle aftalen betyde en vis prisstabilitet og øget forsyningssikkerhed.

Overenskomsten blev færdigbehandlet på FN's Tinkonference i Genève i juni 1981, men der er et problem, idet både USA, som tegner sig for 27 pct. af importen, og Bolivia, som er det fjerdestørste eksportland, med ca. 15 pct. har afslået at tilslutte sig aftalen, USA med den begrundelse, at det aftalte stødpudelagers størrelse er utilstrækkelig og adgangen til eksportbegrænsninger for stor, og Bolivia stort set med den modsatte opfattelse. Dette skaber nogen usikkerhed omkring de deltagende landes finansielle forpligtelser.